

Науково-практичний коментар до Закону України "Про державну підтримку сільського господарства України"

- коментар
- регулювання цін
- страхування
- підтримка та захист
сільського господарства
- судова практика

За загальною редакцією
А. М. Статівки

10
2005

Київ
Юрінком Інтер
2005

5.2.2. Розмір максимальної закупівельної ціни окремого об'єкта державного цінового регулювання не може змінюватися протягом періоду державного цінового регулювання, встановленого для такого об'єкта.

5.2.3. Максимальна закупівельна ціна окремого об'єкта державного цінового регулювання є єдиною для всієї території України, включаючи територію будь-якої із спеціальних (вільних) економічних зон, територій із спеціальним режимом інвестиційної діяльності та технологічних парків, у тому числі територій пріоритетного економічного розвитку, інших подібних територій, чий економічний або міграційний режим відрізняється від загального, а також територію України, яка включає в себе територію Автономної Республіки Крим.

1. Коментована стаття визначає зміст та правила встановлення максимальних закупівельних цін. Відразу зауважимо, що її зміст майже ідентичний змісту ст. 4, з урахуванням того, що йдеться про полярні явища (максимальну та, відповідно, мінімальну закупівельні ціни). З огляду на це ми звернемо увагу лише на специфічні особливості встановлення максимальної закупівельної ціни.

2. У ст. 5 щодо максимальної закупівельної ціни визначено:

— вона встановлюється на певний період цінового регулювання;

— компетентним органом щодо її встановлення є центральний орган виконавчої влади з питань формування та забезпечення реалізації державної аграрної політики — Міністерство аграрної політики України;

— її розмір не може змінюватися протягом встановленого періоду державного цінового регулювання;

— вона є єдиною для всієї території України (застосовується й на територіях будь-яких із спеціальних (вільних) економічних зон, територіях із спеціальним режимом інвестиційної діяльності та технологічних парків, у тому числі територіях пріоритетного економічного розвитку, інших подібних територіях, чий економічний або міграційний режим відрізняється від загального, на території Автономної Республіки Крим).

3. Відмінним (порівняно з мінімальною закупівельною ціною) у правовому режимі максимальної закупівельної ціни є те, що вона:

— є підставою для прийняття рішення про здійснення державної аграрної інтервенції. У даному разі йдеться про такий різновид названої інтервенції, як товарна;

— визначається для планування витрат споживачів (а не доходів продавців) сільськогосподарської продукції.

4. Законом встановлено особливі правила визначення максимальної закупівельної ціни сільськогосподарської продукції. На відміну від мінімальної, критерієм визначення максимальної закупівельної ціни окремого об'єкта державного цінового регулювання виступає зріст індексу цін виробників такого об'єкта державного цінового регулювання (сільськогосподарської продукції) понад загальний індекс споживчих цін (за всіма товарами та послугами) за відповідний період державного цінового регулювання. Загальний індекс споживчих цін визначається на підставі статистичних спостережень, що їх здійснює Державний комітет статистики України¹.

5. Особливий порядок визначення максимальних закупівельних цін для першого маркетингового періоду після набрання чинності цим Законом встановлено п. 6 його ст. 18.

Стаття 6. Товарні інтервенції

6.1. Товарні інтервенції здійснюються Аграрним фондом шляхом продажу (поставки) окремих об'єктів державного цінового регулювання на організованому аграрному ринку на умовах споту або форварду з метою встановлення ціни рівноваги (фіксіну) у розмірі, що не перевищує значення максимальної закупівельної ціни.

6.2. Товарні інтервенції здійснюються у такому порядку:

а) якщо рівень ціни попиту на умовах споту або форварду на визначений об'єкт державного цінового регулювання протягом однієї торгової сесії не перевищує встановлений рівень максимальної закупівельної ціни або перевищує такий рівень не більше ніж на 5 відсотків від нього, товарна інтервенція, як правило, не здійснюється;

¹ Про Державний комітет статистики України: Указ Президента України від 19 січня 2004 р. № 60/2004 // Офіційний вісник України. — 2004. — № 3. — Ст. 117.

б) якщо рівень ціни попиту на умовах споту або форварду на визначений об'єкт державного цінового регулювання протягом однієї торгової сесії перевищує встановлений рівень максимальної закупівельної ціни від 5 до 20 відсотків її значення, то Аграрний фонд здійснює товарну інтервенцію у розмірах, достатніх для встановлення ціни рівноваги (фіксіну) на рівні, який не перевищує значення максимальної закупівельної ціни;

в) якщо рівень ціни попиту на умовах споту або форварду на визначений об'єкт державного цінового регулювання протягом однієї торгової сесії перевищує рівень максимальної закупівельної ціни більше ніж на 20 відсотків від її значення, то Аграрний фонд призупиняє торгівлю таким товаром на поточній біржовій сесії та провадить консультації з учасниками біржового ринку у порядку, визначеному у пункті 6.4 цієї статті;

г) Аграрний фонд може у виключних випадках здійснювати товарну інтервенцію, якщо протягом однієї торгової сесії виникає загроза встановлення ціни рівноваги на рівні, що перевищує розмір максимальної закупівельної ціни, або коли Кабінет Міністрів України приймає постанову щодо продажу таких об'єктів державного цінового регулювання, не пов'язаного з державним ціновим регулюванням (у тому числі з державного резерву).

6.3. Обмеження сфери застосування

6.3.1. Товарні інтервенції не здійснюються при придбанні на окремих торгових секціях:

а) до 1 січня 2007 року — будь-яких товарних деривативів (крім форвардів), базовим активом яких є об'єкт державного цінового регулювання;

б) до 1 січня 2009 року — об'єктів державного цінового регулювання з метою їх подальшого експорту.

6.4. Консультації

6.4.1. Консультації Аграрного фонду з приводу товарних інтервенцій провадяться у такому порядку:

а) якщо Аграрний фонд призупиняє біржові торги окремим об'єктом державного цінового регулювання, то посадові особи Аграрного фонду провадять консультації з учасниками біржових торгів, які бажають придбати такий

об'єкт за ціною, більшою за встановлену максимальну закупівельну ціну;

б) якщо внаслідок проведення таких консультацій досягається згода з учасниками біржового ринку щодо зменшення ціни попиту до рівня, що не перевищує рівень максимальної закупівельної ціни, то Аграрний фонд надає дозвіл на продовження біржових торгів, у тому числі на поточній біржовій сесії;

в) якщо внаслідок проведення таких консультацій не досягається згода щодо зменшення ціни попиту до рівня, що не перевищує рівень максимальної закупівельної ціни, то Аграрний фонд звертається до Кабінету Міністрів України з поданням про доцільність введення тимчасового адміністративного регулювання цін на такий об'єкт державного цінового регулювання;

г) якщо внаслідок проведення таких консультацій з'ясується наявність ознак змови між учасниками біржового ринку, спрямованої на узгоджене завищення цін попиту на окремий об'єкт державного цінового регулювання, то Аграрний фонд зупиняє біржові торги визначеним товаром, а відповідне подання невідкладно направляється до органів Антимонопольного комітету України.

1. Коментована стаття містить приписи щодо однієї із значних новел Закону — державної аграрної товарної інтервенції (далі — товарна інтервенція).

Відповідно до ст. 1 Закону товарна інтервенція — це продаж сільськогосподарської продукції при зростанні цін на організованому аграрному ринку понад максимальний рівень, що здійснюється з метою досягнення рівня рівноваги, у тому числі шляхом продажу товарних деривативів. У коментованій статті називається спеціальний орган, уповноважений на проведення товарних інтервенцій, — Аграрний фонд¹.

Звернемо увагу на те, що у наведеному у ст. 1 Закону визначенні товарної інтервенції йдеться лише про продаж сільськогосподарської продукції, тоді як у коментованій статті передбачається здійснення такої інтервенції шляхом як продажу, так і поставки продукції. Оскільки правочини купівлі-продажу й поставки сільськогосподар-

¹ Про статус Аграрного фонду детальніше див. коментар до ст. 9.

ської продукції різняться за своєю сутністю, мають відмінне правове регулювання, то законодавцю слід було б чітко й однозначно встановити, який саме вид угод може (чи має) укладатися при здійсненні товарних інтервенцій.

Важливою у ст. 6 є вказівка на сферу здійснення товарних інтервенцій — організований аграрний ринок. Тобто мається на увазі, що товарна інтервенція не може застосовуватися за межами організованого аграрного ринку. Тут ми стикаємося з певним протиріччям у тексті Закону щодо сфери його застосування.

Як уже наголошувалося у коментарі до ст. 1, Закон визначає основи державної політики у бюджетній, кредитній, цінovій, страховій, регуляторній та інших сферах державного управління щодо стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції та розвитку аграрного ринку, а також забезпечення продовольчої безпеки населення. Тобто йдеться про виробництво будь-якої сільськогосподарської продукції й розвиток будь-якого аграрного ринку. Насправді ж переважна більшість приписів Закону (передусім щодо здійснення державних аграрних інтервенцій) спрямована на врегулювання правовідносин лише на організованому (біржovому) аграрному ринку. Винятки з цього правила встановлюються лише окремими приписами Закону (наприклад ст. 8).

Повертаючись до висвітлення сутності державної аграрної товарної інтервенції, зазначимо, що у коментованій статті встановлюються особливості її правового режиму. Так, товарна інтервенція передбачає продаж (поставку) сільськогосподарської продукції лише на умовах споту або форварду, та, відповідно, не здійснюється через механізм ф'ючерсної торгівлі та опціон. Це можна пояснити тим, що, порівняно з першими, ф'ючерс та опціон характеризуються підвищеними ризиками їх можливого невиконання. Така заборона (щодо здійснення товарної інтервенції через механізм ф'ючерсної торгівлі та опціону) спрямована на мінімізацію зазначених ризиків. Важливо також, що рішення про здійснення товарних інтервенцій застосовується за наслідками торгів на одній торгovій сесії.

2. Непересічне значення має встановлення порядку (як зазначено у тексті Закону) здійснення державних аграр-

так товарних інтервенцій. Однак у п. 6.2 коментованої статті йдеться не про порядок, а про підстави здійснення товарних інтервенцій. З урахуванням передбачених у Законі підстав можна умовно виділити такі режими здійснення товарних інтервенцій (з огляду на їх обов'язковість):

- а) режим обов'язкового здійснення;
- б) режим можливого здійснення;
- в) виключний режим здійснення.

Розглянемо названі режими детальніше.

Найтипівішим, якщо можна так сказати, є режим обов'язкового здійснення товарних інтервенцій. Єдиною підставою зазначеного режиму є перевищення ціною попиту встановленого рівня максимальної закупівельної ціни — у розмірах від 5 до 20 відсотків значення останньої. Розмір обов'язкової товарної інтервенції, що її повинен здійснити Аграрний фонд, має дорівнювати розміру, достатньому для встановлення ціни рівноваги (фіксіngu) на рівні, який не перевищує значення максимальної закупівельної ціни. Важливим аспектом, що «випав» з точки зору законодавця, та, відповідно, не закріплений у Законі, є необхідність встановлення порядку визначення та фіксування рівня попиту на біржових торгах.

Перед тим, як перейти до розгляду інших режимів здійснення товарних інтервенцій, розглянемо тимчасові винятки з обов'язкового порядку їх здійснення. Названі винятки визначені в коментованій статті (п. 6.3 ст. 6) за такими критеріями, як окремі об'єкти державного цінового регулювання, способи їх придбання та термін, до настання якого такі винятки застосовуються. Отже, з урахуванням цього Закон встановлює, що товарні інтервенції не здійснюються щодо придбання:

— товарних деривативів (крім форвардів), базовим активом яких є сільськогосподарська продукція — об'єкт державного цінового регулювання, — у термін до 1 січня 2007 р.;

— сільськогосподарської продукції — об'єкта державного цінового регулювання — з метою її подальшого експорту — в термін до 1 січня 2009 р.

Режим можливого здійснення товарних інтервенцій має «рекомендаційний» характер. У межах цього режиму

Аграрний фонд може (але не зобов'язаний) здійснювати товарні інтервенції. Таке право виникає у Аграрного фонду за умови, що рівень ціни попиту на визначений об'єкт державного цінового регулювання не перевищує встановлений рівень максимальної закупівельної ціни або перевищує такий рівень не більше ніж на 5 відсотків від нього. У коментованій статті зазначається, що за названих умов товарна інтервенція, як правило, не здійснюється. Звідси можна дійти висновку, що за рішенням Аграрного фонду (точніше — дирекції Аграрного фонду¹) товарна інтервенція за наявності названих умов все ж таки може здійснюватися.

Останнім серед названих вище є режим виключного здійснення державної аграрної товарної інтервенції. Остання застосовується як «виключна» за наявності однієї з двох умов:

— протягом однієї торгової сесії виникає загроза встановлення ціни рівноваги на рівні, що перевищує розмір максимальної закупівельної ціни;

— Кабінет Міністрів України приймає постанову щодо продажу таких об'єктів державного цінового регулювання, не пов'язаного з державним ціновим регулюванням (у тому числі з державного резерву).

Як зазначено в тексті Закону, за наявності названих обставин Аграрний фонд може здійснювати товарну інтервенцію «у виключних випадках». Тут звертає на себе увагу неоднозначність оціночного поняття «виключний випадок». Адже, по-перше, у Законі не встановлено жодних критеріїв чи вихідних положень, згідно з якими той чи інший випадок може бути визнаний Аграрним фондом виключним. По-друге, не визначено механізм прийняття Аграрним фондом рішення про здійснення товарної інтервенції у таких «виключних випадках». По-третє, не додає конкретики у розв'язання зазначених проблем й вживане у Законі словосполучення «**виникає загроза** (виділено нами) встановлення ціни рівноваги на рівні, що перевищує розмір максимальної закупівельної ціни». Слід було б визначити у Законі критерії, за яких є можливим

¹ Пункт 13 Положення про Аграрний фонд: затверджене постановою Кабінету Міністрів України «Про Аграрний фонд» від 6 липня 2005 р. № 543 // Офіційний вісник України. — 2005. — № 27. — Ст. 1574.

впровадження «виключної» товарної інтервенції. Зрозуміло, що ці критерії мають перебувати в іншій, ніж відсоток перевищення максимальної закупівельної ціни, площині, оскільки у протилежному випадку стане наявною конкуренція пп. «г» з пп. «а», «б» та «в» п. 6.2 коментованої статті.

Відносно можливості прийняття Кабінетом Міністрів України постанови про продаж окремих видів сільськогосподарської продукції, не пов'язаний з державним ціновим регулюванням, зауважимо таке. Звісно, така постанова може бути прийнята. У тексті Закону особливо підкреслено, що вона стосуватиметься продажу сільськогосподарської продукції з державного резерву. Однак не слід забувати, що мета прийняття коментованого Закону полягає, зокрема, й у встановленні рівноваги на аграрному ринку. Якщо Аграрний фонд за рішенням Кабінету Міністрів України проводитиме товарну інтервенцію за відсутності передбачених Законом підстав для її проведення, то такі дії можуть призвести до розбалансування аграрного ринку. Як видається, з метою запобігання такому наслідку в коментованому Законі слід було б передбачити особливий порядок проведення «виключної» товарної інтервенції (продажу сільськогосподарської продукції, не пов'язаного з державним ціновим регулюванням аграрного ринку).

3. Особливе місце у коментованій статті відведено консультаціям Аграрного фонду з приводу товарних інтервенцій з учасниками біржового ринку.

Обов'язковість проведення названих консультацій передбачена у п. 6.2, де зазначено, що, якщо рівень ціни попиту на умовах споту або форварду на визначений вид сільськогосподарської продукції протягом однієї торгової сесії перевищує рівень максимальної закупівельної ціни більше ніж на 20 відсотків від її значення, то Аграрний фонд призупиняє торгівлю таким товаром на поточній біржовій сесії і провадить консультації з учасниками біржового ринку. Однак названі консультації проводяться не з усіма учасниками біржових торгів, а лише з тими, які бажають придбати об'єкт державного цінового регулювання (сільськогосподарську продукцію) за ціною, більшою за встановлену максимальну закупівельну ціну. Сут-

ність таких консультацій полягає у досягненні згоди щодо зменшення ціни попиту до рівня, що не перевищує рівня максимальної закупівельної ціни. Порядок проведення консультацій регламентований п. 6.4.

Проведення консультацій покладено на посадових осіб Аграрного фонду. Повноваження, права та обов'язки цих посадових осіб мають бути детально регламентовані на рівні підзаконного нормативно-правового акта. Крім того, очевидно, що не всі посадові особи Аграрного фонду повинні проводити такі консультації, а тому їх перелік (перелік посад) має бути чітко визначений.

У разі досягнення мети проведення консультацій — згоди щодо зменшення ціни попиту до рівня, що не перевищує рівень максимальної закупівельної ціни, Аграрний фонд «надає дозвіл на продовження біржових торгів, у тому числі на поточній біржовій сесії» (п. 6.4). Цікавим є питання щодо юридичної природи названої «згоди». Традиційно встановлення правовідносин за згодою сторін є одним із вирішальних принципів договірної та й взагалі приватного права. Оскільки Аграрний фонд є державною установою, що покликана здійснювати певні функції держави у сфері регулювання аграрного ринку, то, відповідно, він наділений владними повноваженнями, зокрема щодо призупинення біржових торгів та надання дозволу на їх продовження. На відміну від викладеного вище, наявність владних повноважень є основоположним принципом сфери публічного права.

У даному ж випадку ми спостерігаємо переплетення приватноправового й публічноправового режиму. Так, Аграрний фонд, з одного боку, має владні повноваження щодо проведення біржових торгів, а з іншого, має проводити консультації з учасниками біржових аграрних торгів, за наслідками яких може бути досягнута (або ж не досягнута) згода сторін щодо зменшення ціни попиту. Досягнення зазначеної згоди має своїм наслідком продовження біржових торгів сільськогосподарською продукцією.

4. Складнішою є ситуація, коли згоди між Аграрним фондом та учасниками біржових торгів щодо зниження ціни попиту на сільськогосподарську продукцію досягти не вдається. У даному разі Законом приписано Аграрному фонду призупинити біржові торги та проводити кон-

в угоду з їх учасниками. Очевидно, що коли згоди Аграрного фонду з названими учасниками не досягнуто, то біржові торги не мають поновлюватися, а звідси — реалізація певного виду сільськогосподарської продукції може бути заблокована протягом доволі тривалого часу. Такий вплив випливає зі змісту п. 6.4, який встановлює, що, якщо в результаті таких консультацій зазначеної згоди не досягнуто, Аграрний фонд звертається до Кабінету Міністрів України з поданням про доцільність введення тимчасового адміністративного регулювання цін на відповідний об'єкт державного цінового регулювання. Законом не встановлено строк розгляду такого подання і строк, протягом якого має бути прийнято рішення про введення тимчасового адміністративного регулювання цін на сільськогосподарську продукцію.

В. Останній абзац п. 6.4 стосується випадку, коли йдеться про змову між учасниками біржового ринку. Законом прямо приписано Аграрному фонду зупинити біржові торги окремим видом сільськогосподарської продукції та невідкладно направити відповідне подання до органів Антимонопольного комітету України у разі виявлення внаслідок проведення консультацій наявності ознак змови між учасниками біржового ринку, спрямованої на узгоджене завищення цін попиту, тобто узгоджених дій, які призвели до усунення чи обмеження конкуренції (антиконкурентні узгоджені дії¹). У даному випадку такі дії чиняться шляхом встановлення ціни попиту на окремий вид сільськогосподарської продукції вище за рівень максимальної закупівельної ціни. З метою більш чіткої реалізації названих приписів Закону слід було б конкретизувати строк, протягом якого зазначене вище подання Аграрного фонду має бути направлено до органів Антимонопольного комітету України.

Стаття 7. Фінансова інтервенція

7.1. Фінансові інтервенції здійснюються Аграрним фондом шляхом придбання окремих об'єктів державного цінового регулювання на організованому аграрному ринку на

¹ Див. ст. 6 Закону України «Про захист економічної конкуренції» від 11 січня 2001 р. № 2210-III // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 12. — Ст. 64.

умовах споту або форварду з метою встановлення ціни рівноваги (фіксіngu) у розмірі, який не є меншим значення мінімальної закупівельної ціни.

7.2. Фінансові інтервенції здійснюються у такому порядку:

а) якщо рівень ціни пропозиції на умовах споту або форварду на визначений об'єкт державного цінового регулювання протягом однієї торгової сесії не є меншим встановленого рівня мінімальної закупівельної ціни або є меншим за такий рівень не більше ніж на 5 відсотків, фінансова інтервенція, як правило, не здійснюється;

б) якщо рівень ціни пропозиції на умовах споту або форварду на визначений об'єкт державного цінового регулювання протягом однієї торгової сесії є меншим від встановленого рівня мінімальної закупівельної ціни від 5 до 20 відсотків її значення, то Аграрний фонд здійснює фінансову інтервенцію у розмірах, достатніх для встановлення ціни рівноваги (фіксіngu) на рівні, що не є меншим за рівень мінімальної закупівельної ціни;

в) якщо рівень ціни пропозиції на умовах споту або форварду на визначений об'єкт державного цінового регулювання протягом однієї торгової сесії є меншим за рівень мінімальної закупівельної ціни більше ніж на 20 відсотків її значення, то Аграрний фонд призупиняє торгівлю таким товаром та провадить консультації з учасниками біржового ринку у порядку, визначеному у пункті 7.4 цієї статті;

г) Аграрний фонд може у виключних випадках здійснювати фінансову інтервенцію, якщо протягом однієї торгової сесії виникає загроза встановлення ціни рівноваги на рівні, що є меншим за розмір мінімальної закупівельної ціни, або коли Кабінет Міністрів України приймає постанову щодо закупівлі таких об'єктів державного цінового регулювання, не пов'язаної з державним ціновим регулюванням (у тому числі для потреб державного резерву).

7.3. Обмеження сфери застосування

7.3.1. Фінансові інтервенції не здійснюються з метою придбання:

а) до 1 січня 2007 року — будь-яких товарних деривативів (крім форвардів), базовим активом яких є об'єкт державного цінового регулювання;

п) до 1 січня 2009 року — об'єктів державного цінового регулювання, що були раніше імпортовані в Україну.

7.4. Консультації

7.4.1. Консультації Аграрного фонду з приводу фінансових інтервенцій здійснюються у такому порядку:

а) якщо Аграрний фонд призупиняє біржові торги окремим об'єктом державного цінового регулювання, то посадові особи Аграрного фонду провадять консультації з учасниками біржових торгів, які бажають продати такий об'єкт за ціною, меншою за встановлену мінімальну закупівельну ціну;

б) якщо внаслідок проведення таких консультацій досягається згода з учасниками біржового ринку щодо збільшення ціни пропозиції до рівня, який не є меншим рівня мінімальної закупівельної ціни, то Аграрний фонд надає дозвіл на продовження біржових торгів, у тому числі на поточній біржовій сесії;

в) якщо внаслідок проведення таких консультацій не досягається згода щодо збільшення ціни пропозиції до рівня, який не є меншим рівня мінімальної закупівельної ціни, то Аграрний фонд звертається до Кабінету Міністрів України з поданням про доцільність введення тимчасового адміністративного регулювання цін на такий об'єкт державного цінового регулювання;

г) якщо внаслідок проведення таких консультацій з'ясується наявність ознак змови між учасниками біржового ринку, спрямованої на узгоджене заниження цін пропозиції на окремий об'єкт державного цінового регулювання, то Аграрний фонд зупиняє біржові торги визначеним товаром, а відповідне подання невідкладно направляється до органів Антимонопольного комітету України.

1. Коментована стаття багато в чому нагадує зміст ст. 6 Закону, оскільки вона також присвячена врегулюванню сутності та порядку проведення фінансових інтервенцій як різновиду державних аграрних інтервенцій. Відмінності у правовому режимі товарних та фінансових інтервенцій обумовлені різницею сутності цих явищ.

Державні аграрні фінансові інтервенції (далі — фінансові інтервенції) полягають у придбанні Аграрним фондом

дом окремих видів сільськогосподарської продукції. Тобто тут, на відміну від товарних інтервенцій, спостерігаємо зворотний процес — здійснення інтервенції не з метою підтримання ринкових пропозицій сільськогосподарської продукції, а з метою підвищення попиту на неї. Період, прийнятий за основу для здійснення фінансових інтервенцій, — одна торгова сесія.

Зауважимо, що при здійсненні фінансових інтервенцій йдеться про придбання сільськогосподарської продукції лише на умовах споту або форварду. Мета здійснення фінансових інтервенцій — встановлення ціни рівноваги (фіксіngu) у розмірі, що не є меншим значення мінімальної закупівельної ціни.

2. Залежно від значення критеріїв відхилення ціни пропозиції від мінімальної закупівельної ціни застосовуються:

— обов'язкова державна аграрна фінансова інтервенція — у випадку, коли ціна пропозиції є меншою від встановленого рівня мінімальної закупівельної ціни від 5 до 20 відсотків її значення. У такому разі Аграрний фонд зобов'язаний здійснити фінансову інтервенцію у розмірах, достатніх для встановлення фіксіngu.

— можлива державна аграрна фінансова інтервенція — у випадку коли ціна пропозиції не є меншою встановленого рівня мінімальної закупівельної ціни або є меншою за такий рівень не більше ніж на 5 відсотків.

Особливими (як і в разі товарної інтервенції) є підстави застосування фінансової інтервенції у виключних випадках. У таких випадках Аграрний фонд може здійснювати фінансову інтервенцію за умови якщо:

— протягом однієї торгової сесії виникає загроза встановлення ціни рівноваги на рівні, що є меншим за розмір мінімальної закупівельної ціни, або ж

— Кабінет Міністрів України приймає постанову щодо закупівлі таких об'єктів державного цінового регулювання, не пов'язаної з державним ціновим регулюванням (у тому числі для потреб державного резерву).

Усі висловлені в коментарі до ст. 6 зауваження та побажання (щодо визначення та фіксування рівня пропозиції на біржових торгах, тлумачення словосполучення «у виключних випадках», механізму прийняття рішення про

в застосування Аграрним фондом виключної фінансової інтервенції, необхідності визначення критеріїв щодо застосування виключної фінансової інтервенції тощо) є цілком слушними й для відповідних положень коментованої статті.

1. Аналогічно визначенню обмежень щодо аграрних товарних інтервенцій визначені обмеження у сфері застосування державних аграрних фінансових інтервенцій. Підставами, що дозволяють тимчасово не застосовувати режим фінансової інтервенції, за коментованою статтею є строки, окремі об'єкти державного цінового регулювання та способи їх придбання. Отже, з урахуванням складеного Закон встановлює, що фінансові інтервенції не здійснюються з метою придбання: до 1 січня 2007 р. — будь-яких товарних деривативів (крім форвардів), базовим активом яких є об'єкт державного цінового регулювання; до 1 січня 2009 р. — сільськогосподарської продукції, що була раніше імпортована в Україну. Останнім приписом Закону встановлена підтримка виключно національного аграрного ринку.

4. Однакові правила (як і у випадку здійснення товарної інтервенції) встановлено для проведення Аграрним фондом консультацій з учасниками біржових торгів, які бажають продати сільськогосподарську продукцію за ціною, меншою за встановлену мінімальну закупівельну ціну.

Підставою для проведення таких консультацій є зменшення рівня ціни пропозиції на умовах споту або форварду на певний вид сільськогосподарської продукції протягом однієї торгової сесії нижче за рівень мінімальної закупівельної ціни більше ніж на 20 відсотків її значення. У такому разі Аграрний фонд має призупинити торги, його посадові особи повинні провести консультації з їх учасниками (точніше з тими з них, які пропонують до продажу сільськогосподарську продукцію за ціною, меншою за мінімальну ціну).

Результатом проведення таких консультацій має бути досягнення згоди¹ з учасниками біржових торгів щодо збільшення ціни пропозиції до рівня, який не є меншим

¹ Міркування щодо сутності та юридичної природи такої згоди див. у коментарі до ст. 6.

рівня мінімальної закупівельної ціни. За умови її досягнення Аграрний фонд надає дозвіл на продовження біржових торгів (зокрема, вони можуть бути продовжені й на поточній біржовій сесії).

Наслідком недосягнення такої згоди є обов'язок Аграрного фонду звернутися до Кабінету Міністрів України з поданням про доцільність введення тимчасового адміністративного регулювання цін на окремих видів сільськогосподарської продукції. Такий режим може бути введений Кабінетом Міністрів України у порядку, визначеному ст. 8 Закону.

Окрім названого, коментована стаття покладає на Аграрний фонд обов'язок невідкладно направити відповідне подання до органів Антимонопольного комітету України, якщо внаслідок проведення таких консультацій з'ясовується наявність ознак змови між учасниками біржового ринку, спрямованої на узгоджене заниження цін пропозиції на окремих об'єкт державного цінового регулювання. Про сутність такої змови (антиконкурентні узгоджені дії) див. коментар до ст. 6.

Стаття 8. Тимчасове адміністративне регулювання цін та тимчасова бюджетна дотація

8.1. Тимчасове адміністративне регулювання цін (далі — адміністративне регулювання) — комплекс адміністративних заходів, спрямованих на упередження чи зупинку спекулятивного або узгодженого встановлення цін продавцями та/або покупцями об'єктів державного цінового регулювання на організованому аграрному ринку, яке не може бути виправлено за стандартними процедурами державних інтервенцій.

8.2. Адміністративне регулювання застосовується виключно у випадках, визначених у підпункті «в» пункту 6.4 статті 6 та підпункті «в» пункту 7.4 статті 7 цього Закону.

8.3. Рішення про запровадження режиму адміністративного регулювання для окремого об'єкта державного цінового регулювання приймається Кабінетом Міністрів України за поданням Аграрного фонду.

8.4. Строк дії режиму адміністративного регулювання не може перевищувати шість послідовних календарних місяців, включаючи місяць, у якому було прийнято рішення про його запровадження.

п.5. Режим адміністративного регулювання поширюється на правовідносини, які виникають як на організованому, так і на неорганізованому ринках України з окремим об'єктом державного цінового регулювання.

В.6. Кабінет Міністрів України може застосовувати будь-який з таких видів адміністративного регулювання або їх комбінацію:

а) обмеження рівня торгової націнки (знижки) на гуртовому або роздрібному ринку визначеного об'єкта цінового регулювання;

б) встановлення граничних рівнів рентабельності до витрат:

переробників товару, якщо внаслідок такої переробки виробляється об'єкт державного цінового регулювання;

осіб, які надають послуги із зберігання (схову) об'єктів державного цінового регулювання;

в) встановлення граничних цін продажу об'єкта державного цінового регулювання на рівні максимальної закупівельної ціни або його придбання на рівні мінімальної закупівельної ціни (тільки на період від дати надіслання подання до органів Антимонопольного комітету України до дати прийняття ними висновку щодо наявності узгоджених дій суб'єктами ринку та/або рішення на захист економічної конкуренції);

г) встановлення нетарифних обмежень (квот) щодо імпорту або експорту окремого об'єкта державного цінового регулювання;

г) встановлення обов'язкової передумови митного оформлення експорту окремого об'єкта державного цінового регулювання придбанням такого об'єкта на експортній сесії аграрної біржі.

8.7. Скасування режиму адміністративного регулювання відбувається у разі, якщо:

а) закінчується строк дії режиму адміністративного регулювання;

б) за поданням Аграрного фонду Кабінет Міністрів України скасовує рішення щодо запровадження режиму адміністративного регулювання.

8.8. Протягом дії будь-яких видів адміністративного регулювання, запровадженого Кабінетом Міністрів України, застосовуються такі правила здійснення експортно-імпорт-

них операцій з об'єктом державного цінового регулювання (далі — об'єкт):

8.8.1. якщо режим адміністративного регулювання запроваджується у зв'язку із зниженням ціни попиту на такий об'єкт нижче встановленого рівня мінімальної закупівельної ціни, то:

а) митна вартість такого об'єкта, що імпортується, визначається за правилами митного законодавства з урахуванням того, що для цілей визначення бази оподаткування ввізним митом та податком на додану вартість її розмір не може бути меншим встановленого розміру максимальної закупівельної ціни (з урахуванням супутніх витрат, пов'язаних з імпортом). При цьому імпортери такого об'єкта не можуть надавати податковий вексель з податку на додану вартість, незалежно від статусу таких імпортерів та норм відповідного закону;

б) митна вартість такого об'єкта, що експортується, визначається за правилами митного законодавства з урахуванням того, що для цілей визначення бюджетного (експортного) відшкодування податку на додану вартість розмір такої митної вартості не може бути меншим встановленого розміру максимальної закупівельної ціни (при придбанні на експортній сесії аграрної біржі — ціни придбання з урахуванням супутніх витрат, пов'язаних з експортом);

в) на експортерів, які придбали такий об'єкт на експортній секції аграрної біржі, не поширюються зобов'язання з обов'язкового продажу частини валютної виручки, отриманої від експорту такого товару;

8.8.2. якщо режим адміністративного регулювання запроваджується у зв'язку із збільшенням ціни попиту на такий об'єкт понад встановлений рівень максимальної закупівельної ціни, то:

а) митна вартість такого об'єкта, що імпортується, визначається за правилами митного законодавства з урахуванням того, що для цілей визначення бази оподаткування ввізним митом та податком на додану вартість її розмір не може перевищувати розміру максимальної закупівельної ціни. При цьому імпортери такого об'єкта отримують право на виписку податкового векселя з податку на додану вартість незалежно від їх статусу та норм відповідного

такону строком до закінчення періоду дії такого режиму, але не більше 180 календарних днів;

б) митна вартість такого товару, що експортується, виплачується за правилами митного законодавства з урахуванням того, що для цілей визначення бюджетного (експортного) відшкодування податку на додану вартість розмір такої митної вартості не може перевищувати розміру мінімальної закупівельної ціни.

8.9. Якщо заходи з тимчасового адміністративного регулювання цін не призводять до досягнення закупівельних цін рівня мінімальної ціни та/або зниження закупівельних цін до рівня максимальної закупівельної ціни, то Кабінет Міністрів України зобов'язаний невідкладно подати Верховній Раді України проект закону щодо надання тимчасової бюджетної дотації виробнику окремого об'єкта державного цінового регулювання виходячи з метричної одиниці посівної площі.

Зазначений законопроект подається разом із законопроектом про відповідну зміну напрямів розподілу видатків державного бюджету.

1. Коментована стаття стосується таких видів державного регулювання аграрного ринку, як тимчасове адміністративне регулювання цін та тимчасова бюджетна дотація. Спочатку розглянемо сутність тимчасового адміністративного регулювання цін (далі — адміністративне регулювання).

2. У ч. 1 даної статті наведено визначення останнього. З наведеного визначення можна вивести такі ознаки адміністративного регулювання:

— воно являє собою комплекс адміністративних заходів;

— цей комплекс спрямований на упередження чи зупинку спекулятивного або узгодженого встановлення цін продавцями та/або покупцями об'єктів державного цінового регулювання (сільськогосподарської продукції);

— застосовується на організованому аграрному ринку;

— застосовується у випадку неможливості упередження чи зупинки спекулятивного або узгодженого встановлення цін продавцями та/або покупцями сільськогосподарської продукції за стандартними процедурами дер-

жавних інтервенцій. При цьому, враховуючи викладене, під стандартними процедурами слід розуміти проведення Аграрним фондом консультацій з учасниками біржового ринку (покупцями/продавцями сільськогосподарської продукції).

Правовому режиму адміністративного регулювання при-
таманні такі риси:

а) специфічні підстави його застосування. До них належать випадки, визначені у пп. «в» п. 6.4 ст. 6 та пп. «в» п. 7.4 ст. 7 цього Закону. Йдеться про недосягнення згоди з учасниками біржових торгів щодо зменшення ціни попиту (або ж збільшення ціни пропозиції) до рівня, який не перевищує максимальної закупівельної ціни (або ж не є меншим рівня мінімальної закупівельної ціни).

б) чітке визначення компетентного органу, за рішенням якого здійснюється адміністративне регулювання. Відповідно до Закону рішення про запровадження режиму адміністративного регулювання приймається Кабінетом Міністрів України за поданням Аграрного фонду.

в) обмежений строк дії режиму адміністративного регулювання. Пунктом 8.4 коментованої статті встановлено, що цей строк не може перевищувати шість послідовних календарних місяців. До названого строку включаться місяць, у якому було прийнято рішення про запровадження такого режиму.

Відносно строку адміністративного регулювання зауважимо таке. По-перше, у Законі не передбачено, що рішення Кабінету Міністрів України про введення режиму адміністративного регулювання має містити вказівку на строк його дії, про що слід було б зазначити. По-друге, насправді строк дії режиму адміністративного регулювання може бути набагато більшим за шість календарних місяців. Такий висновок є очевидним, оскільки у розглядуваному пункті йдеться про «шість послідовних календарних місяців». Отже, якщо протягом сплину цього строку буде наявна перерва, наприклад у декілька місяців, то після неї знову можна запроваджувати адміністративне регулювання. Крім того, впадає в очі, що у зазначеній нормі не підкреслено, що названий строк є граничним для кожного об'єкта державного цінового регулювання (виду сільськогосподарської продукції). Необхідність введення та-

кого припису в коментовану статтю є логічним висновком із системного тлумачення її змісту.

Важливим є визначення сфери дії режиму адміністративного регулювання — він поширюється на правовідносини, що виникають як на організованому, так і на неорганізованому ринках України з окремим об'єктом державного цінового регулювання. Тут уже вбачається колізія норм п. 8.1 та п. 8.5 даної статті. У першому з названих пунктів при визначенні поняття адміністративного регулювання йдеться виключно про його застосування щодо організованого аграрного ринку України. Проте у п. 8.5 уже закріплено правило щодо поширення режиму адміністративного регулювання й на «неорганізований ринок». Очевидно, що таке протиріччя має бути усунуте. Також слід відмітити некоректність застосування у п. 8.5 терміна «неорганізований ринок», оскільки його зміст як у Законі, так і в інших нормативно-правових актах, не визначений. Як видається, його сутність може бути сформульована із застосуванням термінів, протилежних тим, за допомогою яких визначається поняття «організований аграрний ринок».

3. Оскільки коментована стаття встановлює певні обмеження дії ринкових законів на аграрному ринку України, то необхідним є вичерпне визначення компетенції щодо введення таких обмежень. Звідси випливає важливість закріплення у Законі видів адміністративного регулювання.

У п. 8.6 передбачені такі його види:

а) обмеження рівня торгової націнки (знижки) на гуртовому або роздрібному ринку визначеного об'єкта цінового регулювання;

б) встановлення граничних рівнів рентабельності до витрат:

— переробників товару, якщо внаслідок такої переробки виробляється об'єкт державного цінового регулювання;

— осіб, які надають послуги із зберігання (схову) об'єктів державного цінового регулювання.

Такі види державного регулювання, як обмеження торгової націнки та встановлення граничного рівня рентабельності, були відомі законодавству України й до прийняття Закону. Відповідно до ст. 7 Закону України «Про

ціни і ціноутворення» від 3 грудня 1990 р. на всі види продукції, товарів, робіт і послуг, за винятком тих, по яких здійснюється державне регулювання цін і тарифів, встановлюються вільні ціни і тарифи¹. Постановою Кабінету Міністрів України «Про встановлення повноважень органів виконавчої влади та виконавчих органів міських рад щодо регулювання цін (тарифів)» від 25 грудня 1996 р. № 1548 Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям надано повноваження щодо регулювання цін і тарифів на окремі види продукції, товарів і послуг. Відповідно до зазначеної постанови здійснюється регулювання (встановлення) граничних рівнів торговельних надбавок (націнок) на вітчизняні та імпортні лікарські засоби, на зерно, борошно, хліб і хлібобулочні вироби, макаронні вироби, крупи, цукор, яловичину, ковбаси варені, молоко, сир, масло вершкове та олію, граничні рівні рентабельності та торговельні надбавки на дитяче харчування тощо².

Коментована стаття віднесла повноваження щодо встановлення граничного рівня торгової націнки (знижки) на сільськогосподарську продукцію та граничного рівня рентабельності до витрат суб'єктів до повноважень Кабінету Міністрів України. Відносно можливості обмеження граничного рівня рентабельності зауважимо, що такий вид адміністративного регулювання стосується лише суб'єктів господарювання, які в даному разі виступають посередниками між виробниками сільськогосподарської продукції та її споживачами. Цілком правильно визначено, що граничний рівень рентабельності може бути встановлений до витрат лише переробників товару, якщо внаслідок такої переробки виробляється певний вид сільськогосподарської продукції, або ж осіб, які надають послуги із зберігання (схову) такої продукції;

в) встановлення граничних цін продажу об'єкта державного цінового регулювання на рівні максимальної закупівельної ціни або його придбання на рівні мінімальної закупівельної ціни.

¹ Відомості Верховної Ради України. — 1990. — № 52. — Ст. 650.

² Урядовий кур'єр. — 1997. — 23 січня.

Строк встановлення таких граничних цін продажу обмежений Законом проміжком часу від дати надіслання подання до органів Антимонопольного комітету України (щодо наявності антиконкурентних узгоджених дій у випадках, передбачених ст. 6 та 7 Закону) до дати прийняття ними висновку щодо наявності узгоджених дій суб'єктів ринку та/або рішення на захист економічної конкуренції.

У названому підпункті фактично йдеться про встановлення державних фіксованих цін на сільськогосподарську продукцію. Відповідно до ст. 9 Закону України «Про ціни і ціноутворення» від 3 грудня 1990 р. державні фіксовані ціни встановлюються на ресурси, які визначально впливають на загальний рівень і динаміку цін, на товари і послуги, що мають вирішальне соціальне значення, а також на продукцію, товари і послуги, виробництво яких зосереджено на підприємствах, що займають монопольне становище на ринку¹. Відносно особливостей встановлення державних фіксованих цін на сільськогосподарську продукцію зазначимо, що, оскільки вона має вирішальне соціальне значення, то воно (встановлення таких цін) могло здійснюватися й на підставі приписів Закону України «Про ціни і ціноутворення». Однак коментований Закон як спеціальний нормативний акт (стосовно Закону «Про ціни і ціноутворення») визначає особливі правила встановлення граничних цін продажу (придбання) сільськогосподарської продукції. Так, межею встановлення останніх є або максимальна закупівельна ціна (для цін продажу), або мінімальна закупівельна ціна (для цін придбання).

Коментована стаття, як уже вказувалося, обмежує можливий строк дії граничних цін продажу (придбання) сільськогосподарської продукції. Початок цього строку визначається датою надіслання подання до органів Антимонопольного комітету України (про виявлення внаслідок консультацій з учасниками біржового ринку антиконкурентних узгоджених дій, спрямованих на узгоджене завищення ціни попиту (заниження цін пропозиції) відповідно до пп. «в» п. 6.4 ст. 6 та пп. «в» п. 7.4 ст. 7 Закону). Закінчується можливий строк дії граничних цін у день

¹ Відомості Верховної Ради України. — 1990. — № 52. — Ст. 650.

прийняття органами Антимонопольного комітету України висновку щодо наявності узгоджених дій суб'єктів ринку та/або рішення на захист економічної конкуренції (тобто рішення щодо необхідності скасування постанови Кабінету Міністрів України про введення граничних цін). Порядок розгляду такого подання Аграрного фонду Антимонопольним комітетом України на сьогодні не встановлений;

г) встановлення нетарифних обмежень (квот) щодо імпорту або експорту окремого об'єкта державного цінового регулювання.

На відміну від попередніх видів адміністративного регулювання, встановлення зазначених нетарифних обмежень (квот) дійсно має адміністративний (щодо механізму реалізації), а не економічний характер. Під експортною (імпортною) квотою розуміється граничний обсяг певної категорії товарів, який дозволено експортувати з території України (імпортувати на територію України) протягом встановленого строку та який визначається в натуральних чи вартісних одиницях (ст. 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність»). Загальний порядок квотування зовнішньоекономічних операцій визначається у ст. 16 названого Закону¹;

г) встановлення обов'язкової передумови митного оформлення експорту окремого об'єкта державного цінового регулювання придбанням такого об'єкта на експортній сесії аграрної біржі.

Названий останнім вид тимчасового адміністративного регулювання цін на сільськогосподарську продукцію стосується лише продукції, що придбається з метою її подальшого вивезення за межі території України (експорту). Відносно такої продукції Кабінет Міністрів України своїм рішенням може змінити (а точніше, ускладнити) порядок її митного оформлення, що відбувається відповідно до приписів розділу III «Митне оформлення» Митного кодексу України². У разі застосування саме такого виду адміністративного регулювання обов'язковою передумовою мит-

¹ Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 р. № 959-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 29. — Ст. 377.

² Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 38—39. — Ст. 288.

ного оформлення певного виду сільськогосподарської продукції є її придбання на експортній сесії аграрної біржі.

4. Окрема частина коментованої статті присвячена скасуванню (точніше, моменту скасування) режиму адміністративного регулювання. Чітке визначення дати (дня), постановляючим якої припиняються обмеження, введені на аграрному ринку України, має принципове значення для належної реалізації норм Закону. Однак у ньому слід було б використати термін не «скасування», а «припинення дії», що є більш широким та всеохоплюючим.

Підтвердженням наведеного висновку слугують приписи Закону, що встановлюють випадки припинення дії режиму адміністративного регулювання. Зокрема, дія такого режиму припиняється у разі закінчення строку його дії. Зрозуміло, що тут йдеться саме про припинення дії, оскільки воно (припинення) відбуватиметься не за рішенням певного органу, а в силу приписів Закону та відповідного підзаконного акта (постанови Кабінету Міністрів України). Припинення дії режиму адміністративного регулювання внаслідок закінчення його строку має місце у двох випадках: коли дія такого режиму припиняється через перебіг строку, на який його було запроваджено Кабінетом Міністрів України, або відбулося «автоматичне» припинення на підставі п. 8.4 коментованої статті (в останній день шостого послідовного календарного місяця з дня прийняття рішення про запровадження такого режиму).

Дострокове припинення дії режиму адміністративного регулювання відбувається за рішенням Кабінету Міністрів України — шляхом скасування свого ж рішення щодо запровадження режиму адміністративного регулювання. Закон визначає, що назване рішення приймається Кабінетом Міністрів України за поданням Аграрного фонду. Це правило є цілком логічним і таким, що надає Закону ознак системного нормативно-правового акта: оскільки адміністративне регулювання вводиться Кабінетом Міністрів України за поданням Аграрного фонду, то й припинятися достроково має у такому ж порядку. Єдине зауваження, яке слід висловити, — необхідно передбачити у Законі підстави для подання клопотання Аграрного фонду про дострокове припинення адміністративного регулю-

вання. Напевно, такими можуть бути (виходячи від зворотного) досягнення, внаслідок консультацій з учасниками біржового ринку, згоди щодо зменшення ціни попиту до рівня, що не перевищує рівень максимальної закупівельної ціни (або ж збільшення ціни пропозиції до рівня, який не є меншим рівня мінімальної закупівельної ціни).

5. Оскільки адміністративне регулювання є комплексом адміністративних та організаційних заходів, у п. 8.8 коментованої статті визначено особливості здійснення експортно-імпортних операцій з окремими видами сільськогосподарської продукції, щодо яких введено адміністративне регулювання, вказані особливості, притаманні будь-якому з названих вище видів адміністративного регулювання.

У пп. 8.8.1 п. 8.8 йдеться про запровадження режиму адміністративного регулювання «у зв'язку із зниженням ціни попиту... нижче встановленого рівня мінімальної закупівельної ціни». У ст. 6 Закону підставою введення адміністративного регулювання визначено перевищення ціною попиту рівня максимальної закупівельної ціни, а у ст. 7 — зменшення ціною пропозиції рівня мінімальної закупівельної ціни. Отже, підстава введення адміністративного регулювання, зазначена у даному підпункті, у попередніх статтях Закону взагалі не згадується. Можна було б дійти висновку, що тут міститься окрема підстава введення адміністративного регулювання цін. Однак, по-перше, такий висновок не узгоджується з нормами, закріпленими у ст. 6 та ст. 7 Закону, а, по-друге, застосовуючи прийом системного тлумачення зазначених статей та пп. 8.8.1 п. 8.8 ст. 8, слід зауважити, що в його тексті обов'язково мала міститися така підстава введення адміністративного регулювання, як зниження ціни пропозиції нижче встановленого рівня мінімальної закупівельної ціни (підстава застосування фінансових інтервенцій).

З метою кращого сприйняття всі особливості здійснення експортно-імпортних операцій з окремими видами сільськогосподарської продукції, щодо яких введено адміністративне регулювання цін, згруповані в таблиці (залежно від підстав введення адміністративного регулювання).

№ п/п	Особливості здійснення експортно-імпортних операцій	Підстава введення адміністративного регулювання			
		Зниження ціни пропозиції нижче встановленого рівня мінімальної закупівельної ціни		Збільшення ціни попиту понад встановлений рівень максимальної закупівельної ціни	
		Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт
1.	Порядок визначення митної вартості об'єкта адміністративного регулювання	За правилами митного законодавства. Однак розмір митної вартості для цілей визначення бази оподаткування ввізним митом та податком на додану вартість приймається на рівні не меншому встановленого розміру максимальної закупівельної ціни ¹	За правилами митного законодавства. Однак розмір митної вартості для цілей визначення бюджетного (експортного) відшкодування податку на додану вартість не може бути меншим встановленого розміру максимальної закупівельної ціни ²	За правилами митного законодавства. Однак розмір митної вартості для цілей визначення бази оподаткування ввізним митом та податком на додану вартість приймається на рівні, не вищому за розмір максимальної закупівельної ціни	За правилами митного законодавства. Однак розмір митної вартості для цілей визначення бюджетного (експортного) відшкодування податку на додану вартість не може перевищувати розміру мінімальної закупівельної ціни
2.	Видача (виписка) податкового векселя (з податку на додану вартість)	Видача заборонена	Законодавством не передбачено	Передбачена строком до закінчення періоду дії режиму адміністративного регулювання, але не більше 180 календарних днів	Законодавством не передбачено

¹ З урахуванням супутніх витрат, пов'язаних з імпортом.

² При придбанні на експортній сесії аграрної біржі — ціни придбання з урахуванням супутніх витрат, пов'язаних з експортом.

3.	Зобов'язання щодо обов'язкового продажу частини валютної виручки	Законодавством не передбачено	Не поширюються за умови придбання об'єкта на експортній секції аграрної біржі	Законодавством не передбачено	Особливостей Законом не передбачено
----	--	-------------------------------	---	-------------------------------	-------------------------------------

Наведемо окремі коментарі щодо викладених особливостей експортно-імпортних операцій.

Зазвичай, «за правилами митного законодавства» митна вартість товару встановлюється на підставі заяви декларанта (особи, яка здійснює переміщення товарів через митний кордон України) або визначається митним органом. У разі потреби декларант має надати митному органу відповідні відомості для підтвердження вказаної ним митної вартості товару¹.

Порядок видачі податкових векселів зі сплати податку на додану вартість при ввезенні (імпорті) товарів на територію України встановлено п. 11.5 ст. 11 Закону України «Про податок на додану вартість»² та постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку випуску, обігу та погашення векселів, які видаються на суму податку на додану вартість при ввезенні (пересиланні) товарів на митну територію України» від 1 жовтня 1997 р. № 1104³. Відповідно до цього Порядку видача податкового векселя на суму податку на додану вартість при ввезенні товарів на митну територію України здійснюється за бажанням імпортера і має на меті відстрочення сплати податку на додану вартість. Пунктом 4 Порядку встановлено умови, за яких особою може бути видано податковий вексель⁴. Векселедержателем є державна податкова адмі-

¹ Детальніше див. главу 46 Митного кодексу України (Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 38—39. — Ст. 288).

² Відомості Верховної Ради України. — 1997. — № 21. — Ст. 156.

³ Офіційний вісник України. — 1997. — Число 41. — С. 26.

⁴ До таких умов належать: а) належність особи до платників податків на додану вартість; б) наявність реєстрації як платник податку на додану вартість та внесення до реєстру платників податку на додану вартість; в) наявність індивідуального податкового номера, присвоєного як платнику податку на додану вартість; г) наявність права на відшкодування податку на додану вартість з бюджету за результатами попереднього звітного періоду, якщо така заборгованість з відшкодування податку на додану вартість на день видачі податкового векселя не погашена; д) ввезення товарів за прямими договорами для власних виробничих потреб (п. 4 зазначеного Порядку).

інстрація (інспекція) за місцем реєстрації векселедавця як платника податку на додану вартість. Податковий вексель складається на суму податкового зобов'язання (на суму податку на додану вартість) на строк не більше 30 днів (за загальним правилом), включаючи дату його видачі. Погашення зобов'язання за податковим векселем здійснюється векселедавцем (імпортером товару) не пізніше дати, яка є строком платежу, що зазначена у векселі, без пред'явлення його до сплати векселедержателем¹.

Раніше обов'язковий продаж частини валютної виручки (50 відсотків надходжень в іноземній валюті першої групи Класифікатора іноземних валют Національного банку України) здійснювався на території України відповідно до постанови правління Національного банку України «Про введення обов'язкового продажу надходжень в іноземній валюті на користь резидентів» від 4 вересня 1998 р. за № 349. Такий продаж проводився отримувачем валютної виручки через уповноважені банки та уповноважені фінансові установи на міжбанківському валютному ринку України у порядку, встановленому Національним банком України. На сьогодні такий обов'язковий продаж іноземної валюти скасовано постановою правління Національного банку України «Про скасування обов'язкового продажу надходжень в іноземній валюті на користь резидентів» від 31 березня 2005 р. за № 101².

Усі зазначені у статті особливості здійснення експортно-імпортних операцій із сільськогосподарською продукцією спрямовані на стабілізацію ситуації на аграрному ринку України та запобігання зовнішнього впливу на нього.

6. Пункт 8.9 коментованої статті регулює інший вид адміністративного регулювання цін — тимчасову бюджетну дотацію.

Необхідною підставою для здійснення даного виду адміністративного регулювання є неефективність заходів з тимчасового адміністративного регулювання. Звідси можемо дійти висновку, що адміністративне регулювання

¹ Детальніше див.: Порядок випуску, обігу та погашення векселів, які видаються на суму податку на додану вартість при ввезенні (пересиланні) товарів на митну територію України. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 1997 р. № 1104 // Офіційний вісник України. — 1997. — Число 41. — С. 26.

² Офіційний вісник України. — 2005. — № 14. — Ст. 727.

цін є обов'язковою, необхідною та єдиною передумовою надання тимчасової бюджетної дотації. Критеріями такої неефективності у коментованій статті названо:

- недосягнення закупівельними цінами рівня мінімальної ціни;
- зниження закупівельних цін до рівня максимальної закупівельної ціни.

Знов таки маємо наголосити на помилковості першої із зазначених підстав. Враховуючи вищевикладене, звичайно мало б йтися про таку підставу надання тимчасової бюджетної дотації, як недосягнення ціною пропозиції (ціною продажу) рівня мінімальної ціни.

У Законі слід було б встановити більш чіткі критерії неефективності заходів з адміністративного регулювання. Зокрема, треба чітко визначити, на який момент має бути встановлена неефективність адміністративного регулювання. Також звертає на себе увагу необхідність конкретнішого визначення невідкладності подання законопроекту (Кабінетом Міністрів України Верховній Раді України щодо надання тимчасової бюджетної дотації виробнику окремого об'єкта державного цінового регулювання). Оскільки, як відомо, строки виконання обов'язку вимірюються певними календарними одиницями, то у даному випадку якраз й слід було б приписати Кабінету Міністрів України подати названий законопроект до Верховної Ради України у встановлений Законом конкретний строк, час відліку якого починався б з моменту виявлення неефективності адміністративного регулювання.

Необхідно звернути увагу й на таку обставину. Проект закону про надання тимчасової бюджетної дотації виробнику окремого об'єкта державного цінового регулювання (сільськогосподарської продукції), звісно, не буде стосуватися надання такої дотації конкретному сільськогосподарському товаровиробнику. Його дія поширюватиметься на будь-якого суб'єкта господарювання, що має такий статус (товаровиробник сільськогосподарської продукції). Однак подання зазначеного законопроекту не вирішує питання встановлення ціни рівноваги (фіксіну) на аграрному ринку в найближчій перспективі. Оскільки йдеться передусім про підтримку виробників продукції рослинництва, то, враховуючи сезонність та пов'язані з цим особливості

п виробництва, зазначимо, що ефект від надання бюджетної дотації дістане вияв лише наступного маркетингового року — при реалізації сільськогосподарської продукції, виробленої (вирощеної) із залученням коштів бюджетної дотації. Крім того, постає проблема затоварювання продукцією такого товаровиробника, оскільки мета тимчасової бюджетної дотації — підтримка доходів товаровиробника з метою відкладення реалізації ним сільськогосподарської продукції до зміни кон'юнктури аграрного ринку.

У Законі слід було б визначити хоча б якісь вихідні положення щодо можливих максимальних строків надання названої бюджетної дотації. Безумовно, такі строки мають корелюватися з встановленням ціни рівноваги (фіксіну) на аграрному ринку. Припис щодо одночасного подання Кабінетом Міністрів України до Верховної Ради України проекту закону щодо надання тимчасової бюджетної дотації та законопроекту про відповідну зміну напрямів розподілу видатків державного бюджету спрямований на гарантування недопущення дефіциту Державного бюджету України.

Стаття 9. Аграрний фонд

9.1. Визначення

9.1.1. Аграрний фонд є державною спеціалізованою установою, уповноваженою Кабінетом Міністрів України проводити цінову політику в агропромисловій галузі економіки України.

9.1.2. Аграрний фонд є бюджетною організацією, має свій кошторис, рахунки та здійснює неприбуткову діяльність у межах, визначених цим Законом.

Аграрний фонд підпорядковується, є підзвітним та підконтрольним центральному органу виконавчої влади з питань формування та забезпечення реалізації державної аграрної політики.

Аграрний фонд не є органом державного управління і не може видавати нормативно-правові акти.

Положення про Аграрний фонд затверджується Кабінетом Міністрів України за поданням центрального органу виконавчої влади з питань формування та забезпечення реалізації державної аграрної політики.

9.2. Функції

9.2.1. Аграрний фонд здійснює товарні або фінансові інтервенції на організованому аграрному ринку України, використовуючи найкращу кон'юнктуру біржового ринку, що склалася протягом періоду державного цінового регулювання.

Аграрний фонд також продає або купує на аграрній біржі об'єкти державного цінового регулювання з або до державного продовольчого резерву.

9.2.2. Аграрний фонд має виключне право на придбання та продаж об'єктів державного цінового регулювання для потреб державного резерву, а також на продаж об'єктів державного цінового регулювання, які були конфісковані або підлягають продажу відповідно до закону.

9.2.3. Аграрний фонд не може здійснювати спекулятивні операції, придбавати і продавати товарні деривативи (крім форвардів), а також придбавати або продавати об'єкти державного цінового регулювання поза організованим аграрним ринком.

9.2.4. Аграрний фонд самостійно приймає рішення про здійснення фінансових чи товарних інвестицій виходячи з положень цього розділу, а також у разі необхідності виступає стороною біржових угод.

9.2.5. Для цілей цього пункту спекулятивними вважаються операції з придбання товару (товарного деривативу) з метою продажу такого самого товару (товарного деривативу) з будь-якими цілями, відмінними від цілей підтримки рівнів мінімальної або максимальної закупівельної ціни.

9.3. Взаємовідносини Аграрного фонду та Державного бюджету України

9.3.1. З метою підтримки належного рівня продовольчої безпеки Аграрний фонд формує державний продовольчий резерв, який у розрізі окремих об'єктів державного цінового регулювання не може бути меншим (у відсотках до обсягів їх річного внутрішнього споживання):

у 2006 році — 10 відсотків;

у 2007 році — 12 відсотків;

у 2008 році — 14 відсотків;

у 2009 році — 16 відсотків;

у 2010 та подальших роках — 20 відсотків.

Обсяг річного внутрішнього споживання окремого об'єкта державного цінового регулювання розраховується як сума обсягів продажу імпортованих та вироблених в Україні об'єктів державного цінового регулювання, зменшена на обсяг їх експорту, за відповідний рік.

Державний продовольчий резерв формується виключно для здійснення товарних інтервенцій на організованому аграрному ринку України та для реалізації положень підпункту 9.2.2 пункту 9.2 цієї статті.

У 2005 році державний продовольчий резерв формується за правилами, визначеними у Прикінцевих положеннях цього Закону.

9.3.2. У державному бюджеті на черговий рік передбачаються витрати на здійснення фінансових інтервенцій з метою досягнення державним продовольчим резервом показників, встановлених підпунктом 9.3.1 цього пункту. Сума таких витрат визначається з урахуванням коштів, отриманих Аграрним фондом внаслідок здійснення товарних інтервенцій.

9.3.3. Якщо на кінець звітного бюджетного року обсяг державного продовольчого резерву сформовано повністю відповідно до показників, встановлених підпунктом 9.3.1 цього пункту, то залишок коштів, що залишаються невикористаними Аграрним фондом, підлягає зарахуванню до складу доходів державного бюджету.

9.3.4. Утримання Аграрного фонду здійснюється за рахунок коштів державного бюджету у межах кошторису, затвердженого центральним органом виконавчої влади з питань формування та забезпечення реалізації державної аграрної політики.

9.3.5. На період дії режиму заставних закупівель окремих об'єктів державного цінового регулювання Аграрний фонд виконує від імені держави функції кредитора.

9.3.6. Порядок виконання цього пункту визначається Кабінетом Міністрів України.

1. Коментована стаття має комплексний характер. Вона встановлює статус Аграрного фонду, порядок здійснення його функцій і формування державного продовольчого резерву.

2. Аграрний фонд визначається як державна спеціалізована установа, уповноважена Кабінетом Міністрів України проводити цінову політику в агропромисловій галузі економіки України. Безсумнівно, здійснювати цінову політику можуть лише органи державної влади та управління¹, однак у пп. 9.1.2 коментованої статті особливо підкреслено, що Аграрний фонд не є органом державного управління і не може видавати нормативно-правові акти.

Аграрний фонд є бюджетною організацією, має свій кошторис, рахунки та здійснює неприбуткову діяльність. Аграрний фонд підпорядковується, а також є підзвітним і підконтрольним Міністерству аграрної політики України. Утримання Аграрного фонду здійснюється за рахунок коштів державного бюджету України у межах кошторису, затвердженого Міністерством аграрної політики України (пп. 9.3.4 п. 9.3).

Документом, на підставі якого діє Аграрний фонд, є Положення про Аграрний фонд, затверджене постановою Кабінету Міністрів України «Про Аграрний фонд» від 6 липня 2005 р. № 543² за поданням Міністерства аграрної політики України. Цією постановою також призначено генерального директора Аграрного фонду та надано вказівку Міністерству аграрної політики України разом з Міністерством фінансів України під час підготовки проекту Державного бюджету України на відповідний рік передбачати кошти на забезпечення діяльності Фонду.

Відповідні пункти Положення про Аграрний фонд у цілому дублюють норми Закону щодо його статусу, функцій, компетенції, прав та обов'язків, які будуть розглянуті нижче.

Новелами Положення про Аграрний фонд (порівняно з нормами Закону) є те, що Аграрний фонд має право утворювати регіональні відділення за погодженням з Міністерством аграрної політики України. Наведена у Поло-

¹ Також слід звернути увагу на невідповідність приписів п. 9.1.1 ст. 9 щодо надання Аграрному фонду права проводити цінову політику приписам окремих норм законодавства України, передусім п. 3 ст. 116 Конституції України, ст. 4 Закону України «Про ціни і ціноутворення». Названими нормами проведення цінової політики покладено на Кабінет Міністрів України.

² Офіційний вісник України. — 2005. — № 27. — Ст. 1574.

женні й система органів управління Аграрного фонду. Органом управління Аграрного фонду є його дирекція, до складу якої входять генеральний директор, який призначається на посаду і звільняється з посади Кабінетом Міністрів України, та три заступники, які призначаються на посаду і звільняються з посади Міністром аграрної політики (пункти 11, 12 Положення). У Положенні визначена компетенція як дирекції, так і генерального директора Аграрного фонду.

3. Функції Аграрного фонду визначено п. 9.2 ст. 9 Закону, до них належать:

— здійснення товарних та (або) фінансових інтервенцій на організованому аграрному ринку України;

— продаж (або купівля) на аграрній біржі об'єктів державного цінового регулювання з або до державного продовольчого резерву. Ця функція є виключною прерогативою Аграрного фонду, вона не може здійснюватися іншими підприємствами, установами та організаціями;

— продаж об'єктів державного цінового регулювання, які були конфісковані або підлягають продажу відповідно до закону.

Усі названі функції здійснюються Аграрним фондом виключно на організованому аграрному ринку, функціонування якого забезпечується механізмом аграрних біржових торгів.

Повноваження щодо прийняття рішень про здійснення фінансових або товарних інвестицій також віднесені до виключної компетенції Аграрного фонду. Такі рішення приймаються з урахуванням кон'юнктури біржового аграрного ринку за наявності підстав, встановлених у ст. 6 та 7 Закону. З метою реалізації зазначених функцій Аграрному фонду надано право у разі необхідності виступати стороною біржових угод, тобто в якості суб'єкта господарювання (хоча, звісно, за юридичною природою він таким не є).

Важливою є встановлена у пп. 9.2.3 п. 9.2 заборона здійснення Аграрним фондом спекулятивних операцій, придбання і продажу товарних деривативів (крім форвардів), а також придбання або продажу сільськогосподарської продукції поза організованим аграрним рин-

ком. Цей припис спрямований на унеможливлення перетворення Аграрного фонду на суб'єкт господарювання підприємницького профілю, адже головне завдання його створення та діяльності — проведення державної цінової політики у сфері сільського господарства України.

Цікавим є визначення спекулятивних операцій, що містяться у пп. 9.2.5 п. 9.2: спекулятивними вважаються операції з придбання товару (товарного деривативу) з метою продажу такого самого товару (товарного деривативу) з будь-якими цілями, відмінними від цілей підтримки рівнів мінімальної або максимальної закупівельної ціни. Як видається, таке визначення не позбавлене окремих недоліків. На нашу думку, слід було б чіткіше передбачити ознаку таких спекулятивних операцій, передусім вказавши на те, що вони являють собою придбання товару (фінансової інтервенції), або продаж такого самого товару (товарної інтервенції) протягом торгової (біржової) сесії без прийняття рішення про здійснення фінансової/товарної інтервенції, або здійснення названих операцій поза організованим аграрним ринком.

4. Пункт 9.3 встановлює правовий режим державного продовольчого резерву, а також визначає джерела, за рахунок яких здійснюється діяльність Аграрного фонду.

Насамперед звертають на себе увагу приписи Закону, що встановлюють окремі елементи правового режиму державного продовольчого резерву. Державний продовольчий резерв накопичується з метою підтримки належного рівня продовольчої безпеки України. Він формується виключно для здійснення товарних інтервенцій на організованому аграрному ринку, а також для придбання об'єктів державного цінового регулювання для потреб державного резерву (пп. 9.2.2 п. 9.2).

Закон містить імперативні приписи щодо розміру державного продовольчого резерву. Цей розмір залежить від часу (календарного року) його формування. Також зазначимо, що у 2005 р. державний продовольчий резерв формується у спеціальному порядку, визначеному Прикінцевими положеннями Закону¹. Розміри державного продовольчого резерву встановлено у таких показниках:

¹ Див. коментар до ст. 18.

№ п/п	Мінімальний розмір державного продовольчого резерву, % до обсягів річного внутрішнього споживання ¹ окремих видів сільськогосподарської продукції	Термін дії вказаного розміру
1	10	з 01.01.2006 р. по 31.12.2006 р.
2	12	з 01.01.2007 р. по 31.12.2007 р.
3	14	з 01.01.2008 р. по 31.12.2008 р.
4	16	з 01.01.2009 р. по 31.12.2009 р.
5	20	з 01.01.2010 р.

Зауважимо, що державний продовольчий резерв у зазначених вище розмірах встановлюється по окремому виду сільськогосподарської продукції, яка відповідно до положень Закону належить до об'єктів державного цінового регулювання. Сталий розмір цього резерву має бути забезпечений починаючи з 2010 р. Згідно з приписами Закону вважатиметься, що Аграрний фонд виконав покладені на нього обов'язки з формування державного продовольчого резерву, якщо станом на останній день відповідного року буде досягнуто встановлений мінімальний розмір резерву.

Кошти на придбання окремих видів сільськогосподарської продукції для формування державного продовольчого резерву Аграрним фондом через механізм здійснення фінансових інтервенцій передбачаються у державному бюджеті України на черговий рік. Як вказує Закон, сума необхідних коштів визначається з урахуванням коштів, отриманих Аграрним фондом у результаті здійснення товарних інтервенцій (тобто реалізації сільськогосподарської продукції на організованому аграрному ринку). Однак у Законі слід було б уточнити, що йдеться саме про кошти, отримані Аграрним фондом завдяки здійсненню товарних інтервенцій у попередньому календарному (бюджетному) році. Адже спрогнозувати, враховуючи сезонність сільськогосподарського виробництва та вплив на нього природно-кліматичних умов, обсяги здійснення товарних інтервенцій у відповідному поточному році на його початку (при затвердженні Державного бюджету України) досить складно.

¹ Правила розрахунку обсягу річного внутрішнього споживання встановлені пп. 9.3.1 п. 9.3 коментованої статті.

Законом також окремо підкреслено, що у разі наявності на кінець звітного бюджетного року невикористаних коштів, що виділялися для формування державного продовольчого резерву, за умови формування такого резерву в повному обсязі, такі кошти підлягають зарахуванню до складу доходів Державного бюджету України.

5. Підпунктом 9.3.5 п. 9.3 на Аграрний фонд (хоча він не є органом державного управління) покладено виконання від імені держави функцій кредитора. Виконувати такі функції названий фонд має лише у період дії режиму заставних закупівель окремих об'єктів державного цінного регулювання¹ (такий режим може вводиться відповідно до ст. 12, коментар до якої подається нижче). Порядок виконання Аграрним фондом таких функцій має визначати Кабінет Міністрів України².

Розділ III

Державне регулювання ринку страхування сільськогосподарської продукції (капітальних активів) та фонд аграрних страхових субсидій

Стаття 10. Страхування сільськогосподарської продукції (капітальних активів)

10.1. Об'єкти та суб'єкти страхування

10.1.1. Особа зобов'язана попередньо застрахувати ризики загибелі (втрати) сільськогосподарської продукції (її частини) та капітальних активів (у випадках, визначених у підпунктах «в»—«г» цього підпункту), якщо така особа:

а) продає на організованому аграрному ринку будь-який вид товарного деривативу, базовим активом якого є сільськогосподарська продукція;

б) отримує бюджетну дотацію або субсидію, пов'язану з виробництвом сільськогосподарської продукції або здефлевінням її ціни;

¹ На нашу думку, у пп. 9.3.6 п. 9.3, враховуючи зміст інших підпунктів п. 9.3, йдеться саме про порядок виконання Аграрним фондом функцій кредитора протягом періоду дії режиму заставних закупівель.

² На сьогодні такий порядок Кабінетом Міністрів України не визначений.